

Verslag diner pensant Bevolkingskrimp

Maandag 16 november 2009, Oude Raadzaal Den Haag

Gespreksleider Frank de Grave

De kansen en bedreigingen van bevolkingskrimp voor de gebouwde omgeving en de lokale woningmarkten vormen de centrale stof tot nadenken en uitwisseling van inzichten en ideeën tijdens het door SVn georganiseerd 'diner pensant'.

Onder de genodigden zijn vertegenwoordigers van de Kamercommissie WWI, gemeenten, provincies, rijksoverheid, woningcorporaties, wetenschap, bouwbedrijven, ontwikkelaars en brancheorganisaties. Personen die elk in hun professionele omgeving met het krimpthema te maken hebben of krijgen en geacht worden bij te dragen aan werkbare oplossingen.

Het verslag is een weergave van de inbreng van de deelnemers aan het diner. Soms gaat het om de mening van een enkeling in andere gevallen wordt de inbreng ondersteund door meerdere of alle deelnemers.

Diner

De heer De Graaf opent, als voorzitter van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) het diner en heet iedereen van harte welkom. In Nederland is bevolkingskrimp inmiddels manifest en zichtbaar geworden. Toch wil hij graag een aantal vragen op tafel leggen en een slag dieper gaan met een bijzonder relevant onderwerp als bevolkingskrimp. Bevolkingskrimp brengt zorgen met zich mee maar kan ook gezien worden als een interessante uitdaging. Om bevolkingskrimp te lijf te gaan zijn er creatieve oplossingen nodig. Onder het motto "Never waste a good crisis" geeft krimp de mogelijkheid om vernieuwingen en veranderingen door te voeren. Velen praten hierover maar het komt maar moeizaam tot stand. Samenwerking tussen provincie en gemeenten en tussen gemeenten onderling is nodig. Parkstad Limburg heeft bijvoorbeeld een enorme opgave in de krimp maar het dwingt ze tot samenwerking waar andere gemeenten misschien nog wel wat van zouden kunnen leren. Het dwingt tot clustering, focus en de kwaliteitsvraag ten aanzien van woningbouw en uitstraling van de regio. Dit zijn mogelijke vernieuwingen die onder druk in beweging komen en waar krimp een positieve bijdrage aan levert. De heer De Graaf daagt de deelnemers graag uit om het thema krimp te benaderen vanuit de gedachte dat het kan bijdragen aan innovatie, kwaliteit, vernieuwing en duurzaamheid. Krimp kan zo ook gebruikt worden om in een positieve spiraal te komen in plaats van in een negatieve spiraal. Nadenken over hoe wij anders kunnen omgaan met woningbouw, wijkvernieuwing, herstructurering maar ook over hoe wij economisch met gebieden moeten omgaan, zijn hier belangrijke elementen in. Vervolgens geeft hij het woord aan Frank de Grave die de avond verder zal inleiden en als gespreksleider optreedt.

De heer De Grave heet iedereen van harte welkom en geeft aan dat hij tot voor kort het thema bevolkingskrimp nog niet echt op het netvlies had staan. Inmiddels heeft hij er veel over gelezen en is hem duidelijk geworden dat het onderwerp zowel op lokaal als centraal niveau stevig op de agenda staat. Belangrijk is om vast te stellen hoe erg het probleem nu eigenlijk is? Daar wordt nog wel eens verschillend over gedacht. Onder druk komen veranderingen en innovaties het beste tot stand. Risico is dat bevolkingskrimp als een probleem wordt gezien en dat de discussie alleen gaat over wie dat gaat betalen. Het lijkt verstandig om eerst eens goed te kijken naar waar het over gaat en of er creatieve en innovatieve oplossingen denkbaar zijn zonder het direct te zien als een probleem waar veel geld voor nodig is. De uitdaging voor vanavond is om samen te bekijken of het mogelijk is om bevolkingskrimp te zien als een kans en waar deze kansen liggen en hoe we daar dan invulling aan geven. Hij wil de discussie weghouden van hoeveel geld het kost en wie dat moet betalen. De insteek moet zijn creativiteit, innovatie, oplossingen en inspiratie. De heer De Grave nodigt de verschillende tafels uit om tijdens het voorgerecht eens na te denken over mogelijke kansen en deze met elkaar te bespreken.

Diverse deelnemers geven aan dat krimp en veranderingen in toekomstperspectief nogal gedifferentieerd liggen. Er zijn wezenlijke verschillen tussen krimp in Groningen, Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en delen van de Zuidvleugel van de Randstad. Daarnaast is het de vraag wat je nu eigenlijk kunt doen? De internationale economie zoekt naar plekken waar massa is en waar gespecialiseerde arbeidskrachten aanwezig zijn. Dit is niet tegen te houden en daarmee heb je dus rekening te houden. Verder zou je als gebied een unieke selling point moeten creëren (energie, toptechnologische regio, zorgregio,

recreatieve regio). Dus kijken naar de mogelijke kracht van de regio en daar optimaal gebruik van maken.

Ook overheerst soms het gevoel dat veel gebieden de bevolkingskrimp ontkennen of proberen te vermijden. De vraag is of dit verstandig is? Moet je niet gewoon accepteren dat sommige regio's krimpen en dus niet krampachtig op zoek te gaan naar groeimogelijkheden. Wellicht is het beter om na te denken over de mogelijkheden om op een goede manier te krimpen, met beleid. Moet je bijvoorbeeld altijd op zoek gaan naar vaste bewoning bij vrijkomende woningen. Er zijn veel mensen die graag een tweede huis willen. Als hiervoor meer mogelijkheden komen kan dit voor een stukje bijdragen aan de overdaad aan woningen in krimpgebieden.

Krimp heeft vaak te maken met bewuste keuzes. De indeling van ons land en het centraliseren van voorzieningen heeft consequenties voor groei en krimp.

De heer De Grave vraagt, met het oog op krimp- en groeiregio's, wat de beleidsreactie moet zijn ten aanzien van verdeelvraagstukken. Aangegeven wordt dat een strategie belangrijk is. Wil je krimp bestrijden of heel bewust een kwaliteitsslag maken door bijvoorbeeld te focussen op toerisme, recreatie en tweede huizen. Dit kan voor regio's interessant zijn.

Het is best mogelijk een deelmarkt te realiseren in regio's, bijvoorbeeld voor ouderen. Dit gebeurt ook al. Het is echter onvoldoende om de grote trek naar de Randstad te compenseren. We hebben steeds meer hoogopgeleide jongeren. Deze jongeren trekken voornamelijk naar de Randstad omdat daar hun carrièrekansen liggen.

Ook wordt aangegeven dat krimp een normaal verschijnsel is. Het is geen scenario of een keuze. We krijgen steeds minder kinderen. Krimp klinkt als iets engs maar is heel gewoon. In Parkstad Limburg wonen nu 250.000 inwoners. Dit neemt af. Hoe ontwikkelt zich dit in de komende jaren? Wat betekent dit voor de mensen en de voorzieningen. In Nederland hebben we het alleen over groei. Wij staan nu voor een kwalitatieve ombouw. Hier moeten we energie in steken. Limburg heeft niets aan groeisubsidies maar meer aan sloopsubsidies. Laten we het beschikbare geld op een andere manier herverdelen. Op termijn heeft de helft van Nederland met krimp te maken. Voor verschillende gebieden moeten er verschillende oplossingen komen. In een sterk verstedelijkt gebied als Parkstad Limburg moet je niet kiezen voor een ander imago maar kijken naar een andere creatieve oplossing. Wat hier zou kunnen helpen is stoppen met het terugdraaien van de spreiding van rijksdiensten (1 voorbeeld). Door allerlei technieken maakt het voor deze diensten immers niet meer zo veel meer uit waar ze gestationeerd zijn maar voor de regio wel degelijk. Jammer is ook dat grenzen nog erg bepalend zijn. Als voorbeeld wordt genoemd Nordrhein Westfalen en Aken liggen op een steenworp afstand van Heerlen. Dit zijn gebieden met een enorme bedrijvigheid en toch vindt er vrijwel geen uitwisseling plaats. Dat is erg jammer want hier liggen wel kansen. Waar komt dit door?

Ook anderen zien voordelen voor Parkstad Limburg in de aansluiting met Aken. Aken is een groeipool, Technische Universiteit, zorg enz.. Parkstad heeft de mogelijkheden om dat te doen. Verschillende andere gebieden hebben die mogelijkheden niet. Vaak resulteert dit in het zoeken naar economische

perspectieven en groeimogelijkheden. Dit mondt meestal uit in thema's als kennis of toerisme. Uiteraard liggen hier wel mogelijkheden maar die zijn beperkt. In het merendeel van de gevallen is aanpassen de enige juiste strategie. Bij het overhevelen van geld van groei- naar krimpregio's kan aan het volgende gedacht worden. Laat het geld vooral in de groeipolen verdiend worden en blijf daar ook publiekelijk in investeren (waardecreatie). Daardoor ontstaan er hogere belastingopbrengsten die door middel van ons solidaire belastingstelsel ook weer ten goede komen aan de krimpgebieden. Het overhevelen van gelden van groei- naar krimpregio's is op economische gronden aanvechtbaar.

Verder wordt aangegeven dat er goed gekeken moet worden naar de verschillen tussen de regio's. Parkstad Limburg is heel anders dan Groningen. Tweede woningen in Groningen heeft minder kans van slagen dan bijvoorbeeld in Zeeland. Kansen op gebied van recreatie en toerisme bieden ook geen structurele oplossing. Krimp als zodanig is niet erg. De gevolgen van krimp kunnen wel erg zijn. De krimp tegengaan is geen optie. Wel moeten de effecten van de krimp goed in kaart worden gebracht. Hier moeten maatregelen tegenover gezet worden. Het grootste probleem is de vicieuze cirkel die kan ontstaan als er niets wordt gedaan. In Oost Groningen staan vele woningen in het goedkope segment van de particuliere sector te koop. Velen staan er leeg en er wordt vrijwel niets verkocht. Slopen en nieuwbouw brengen geen waardecreatie met zich mee. Gelukkig heeft Minister Van der Laan geld beschikbaar gesteld voor experimenten. Er moet een oplossing worden gevonden voor het probleem. Doen we dat niet dan wordt het gebied geconfronteerd met een verdergaande krimp en komt de kwaliteit van het gebied onder druk te staan.

Wel is het de vraag of we krimp in dit stadium al gewoon moeten vinden. Al was het maar omdat we sinds de Tweede Wereldoorlog alleen maar groeien. We hebben erg weinig ervaring met krimp. Daarom moeten we ook niet te snel beleid formuleren. Eerst goed analyseren wat er nu precies aan de hand is en hoe maatschappijen en markten hierop reageren. We zoeken naar nieuwe dragers van het platteland. Uit onderzoek blijkt dat in de open gebieden 3 winnaars zijn: recreatie- en vakantiewoningen, golfterreinen en maneges. Wat gebeurt hier en kunnen we dit accommoderen en faciliteren? We houden een geweldig onderscheid in stand tussen een gewone woning en een recreatiewoning. De oude relatie één huishouden en één huis is steeds lastiger. Steeds meer mensen wonen op meerdere plekken of zouden dit willen. Op deze ontwikkeling zouden krimpgebieden goed kunnen inspelen.

Overigens is de ervaring ook dat burgers krimp niet als zodanig beleven. De gemeente Den Haag is bijvoorbeeld met een kwart gekrompen tussen 1960 en 1985. De mensen vonden dit helemaal geen probleem. De bestuurders dachten hier echter heel anders over. Het heeft jaren geduurd voordat de gemeente hier financieel bovenop is gekomen. Wellicht is krimp ook meer een probleem voor de lokale en regionale bestuurders en minder voor de bewoners. Dit betekent dat ook daar de oplossing moet worden bedacht.

De heer De Grave vraagt wat het antwoord moet zijn van bestuurlijk Nederland op het krimpvraagstuk. Hoe gaan we er nu met zijn allen beleidsmatig op reageren; Rijk, provincies, gemeenten, woningcorporaties en andere partijen.

Bij het krimpvraagstuk kan goed gebruik worden gemaakt van de kracht van de maatschappij. Dat zijn corporaties, zorginstellingen, onderwijsinstellingen enz. Een corporatie in het noorden van het land heeft al veel woningen gesloopt. In de afgelopen 10 jaar hebben zij 6.000 woningen verkocht om er 5.000 te kunnen slopen en er 4.000 weer nieuw te kunnen bouwen. Dat is op eigen kracht gedaan zonder overheidsgeld. Per saldo heeft de corporatie 7.000 woningen minder in bezit. Corporaties zijn afhankelijk van de verkoop van bestaand bezit om zo te kunnen transformeren. Zo kan er nieuwe kwaliteit worden geboden. Daar moeten we door mee blijven gaan; gedoseerd verkopen in combinatie met sloop want anders wordt er een probleem over de schutting gecood. Een creatieve oplossing zou zijn dat banken, corporaties en overheden investeren in een fonds om de kwetsbare onderkant van de particuliere woningvoorraad te saneren. Opkopen om te slopen, opkopen om te verbeteren en weer te verhuren. Banken hebben een zakelijk belang bij het overeind houden van de waarde van woningen.

Een ander punt pleit nog meer voor de kracht van de maatschappij en druist enigszins in tegen het reguliere beleidsdenken. In de krimpgebieden hebben zorginstellingen, ROC's, vervoersbedrijven, streekziekenhuizen, thuiszorgorganisaties, woningcorporaties en door VNO georganiseerd bedrijfsleven elkaar op onderdelen al gevonden in de overtuiging dat de bedrijfsstrategieën op elkaar moeten worden afgestemd omdat niet overal alles kan. Er zijn teveel voorzieningen voor te weinig mensen. Als je overal probeert de voorzieningen te verdedigen dan zit je snel in een defensief scenario waardoor er nergens ruimte is voor kwaliteit. Er moeten duidelijke keuzes worden gemaakt. Niet in elke kern alles aanbieden, maar werken met streekcentra van waaruit het omringende gebied wordt verzorgd. Toegankelijkheid, bereikbaarheid en kwalitatief goede voorzieningen moeten worden gewaarborgd. Gemeenten vinden dit lastig omdat ze graag willen behouden en verdedigen wat er is. Het maatschappelijk middenveld en ondernemingen vinden elkaar eerder op strategieën van samenwerking en keuze. Zover is het nog niet maar de partijen zijn wel met elkaar in gesprek.

Het lijkt ook verstandig dat gemeenten gezamenlijk bekijken op welke wijze er kan worden omgegaan met voorzieningen die voor meer dan één gemeente van belang zijn. Dit dient niet vanuit de provincie of de grootste gemeente te komen want dan wordt het door de afzonderlijke gemeenten niet geaccepteerd. Op onderdelen gebeurt dit al wel maar te weinig. De onderlinge concurrentie tussen gemeenten is nog steeds sterker dan het vermogen tot echte samenwerking. Echte samenwerking betekent dat je elkaar ook iets gunt.

In de regio Noord Oost Groningen speelt de problematiek al langere tijd. In 1998 had de gemeente Winschoten als eerste gemeente te maken met een negatieve opgave. Het kan erg lang duren voordat twee gemeenten gezamenlijk een voorziening tot stand brengen. Als voorbeeld wordt de bouw van een zwembad aangedragen. Dit heeft 20 jaar geduurd in Noord Oost Groningen. Krimp is niet alleen een vraagstuk van bestuurders. Dit hangt erg af van de schaalgrootte. In Delfzijl is het ook een vraagstuk voor de bewoners. Vanaf 1983 is Delfzijl gekrompen van 35.000 naar 26.000 inwoners nu en mensen zien dit in hun straat en wijk. Vele kale plekken waar niet wordt teruggebouwd. Er is nu een gezamenlijke opgave door de 4 (Eemsdelta) gemeenten gedefinieerd. Er zijn kansen maar ook bedreigingen. Bijvoorbeeld in de ruimtelijke en sociale samenhang maar ook op andere terreinen. Dit maakt het lastig om passende

oplossingen te bedenken. Met de 4 gemeenten is er overeenstemming over de bouwproductie. Er wordt ook gezamenlijk een woon- en voorzieningenplan gemaakt. Hoe kunnen we voorzieningen in de benen houden: Voortgezet Onderwijs, Basisonderwijs (met een goed vervoerssysteem), versterken zorgketen door samenwerking. Kleinschalig en op slimme manieren proberen voorzieningen in stand te houden die erg belangrijk voor de leefbaarheid van de dorpskernen. Bestuurlijke samenwerking is belangrijk maar het moet ook vanuit de dorpskernen zelf komen. Vraag de bewoners ook zelf met ideeën te komen om voorzieningen in stand te houden zonder dat er een exploitatiebijdrage van de gemeente bij moet. De kracht moet dus grotendeels vanuit de eigen gemeenschap komen. Draagvlak creëren is erg belangrijk maar ook moeilijk. Discussies worden meerdere malen gevoerd. Er moet bestuurlijke durf getoond worden. Kijken naar de lange termijn. Niet alleen oplossingen bedenken voor de problemen van vandaag. De oplossingen moeten toekomstbestendig zijn. Verder moet er een duurzaam perspectief zijn voor de waardevastheid van het vastgoed. Maatregelen en oplossingen moeten zo worden ingestoken dat het benodigde en overblijvende vastgoed zijn waarde blijft behouden. Dat kan een gemeente niet alleen maar daar is ook het maatschappelijk middenveld bij nodig. Het is niet nieuw. Wel is er veel geld voor nodig. Gemeenten kunnen dit deels zelf oplossen maar aanvullend is er ook provinciaal- en rijks geld nodig.

Een groot verschil tussen groei en krimp is dat er bij groei geld te verdelen is en bij krimp ellende. Ambitie van beleid om in een krimpsituatie te kunnen sturen zou een stuk bescheidener moeten zijn dan in een groeisituatie. In een groeisituatie kan er een deel van het verdiende geld ingezet worden om het publieke belang te behartigen en mooie voorzieningen te realiseren. De schaarste premie kan bij groei worden ingezet en bij krimp is de schaarste premie er niet. Bij krimp heb je eigenlijk geen instrumenten, geen financiële middelen om te herverdelen en alleen al daarom moet de ambitie van beleidsmakers een stuk naar beneden worden bijgesteld. Niet kijken naar wat je wilt maar kijken naar de realiteit. Dat is de opgave. Kijken naar wat er nu echt gebeurt en stimuleer dat. Bijvoorbeeld Heerlen en cultuur. Beleidsmakers richten zich te veel op de mensen met geld. De toekomst in Berlijn is voor een deel juist gemaakt door mensen zonder veel geld. Daar kunnen hele mooie dingen uit voortkomen. De vraag is ook of bestuurlijke samenwerking veel oplevert? Wat lost deze samenwerking op? We veronderstellen dat dit de panacee is voor de ingrepen in de regio. Wat kan bestuurlijke samenwerking eigenlijk bijdragen aan het oplossen van het probleem?

Parkstad Limburg is een sterk verstedelijkt gebied waarbij je niet merkt dat je van de ene naar de andere gemeente gaat. Duidelijke afname van inwoners en huishoudens. De 7 gemeenten zijn wel bereid om het regionale denkkader vorm te geven. Dat betekent het overhevelen van bevoegdheden naar de regio. Daar wordt momenteel aan gewerkt. 11 corporaties, 30/40 marktpartijen en 7 gemeenten hebben gezamenlijk een woningbouwprogramma (2006-2010) opgesteld. De 11 corporaties en 7 gemeenten hebben nu ook een herstructureringsvisie op het thema wonen uitgewerkt. Per stadsdeel is op basis van demografische ontwikkelingen en plancapaciteit aangegeven waar er verdund moet worden.

Diverse deelnemers pleiten voor meer mogelijkheden om tot schaalvergroting over te gaan. 1 gemeente i.p.v. van meerdere gemeenten. De rijksoverheid en de

provinciale overheid vinden dat dit van onderop moet komen. Er zijn echter altijd wel 1 of 2 gemeenten tegen.

Ook zou er goed moeten worden nagedacht over de mogelijkheden voor een nieuwe ruimtelijke en economische structuur. Belangrijk is dat gebieden hun economisch profiel uitvinden. Durf te kiezen in programmering (zie bijvoorbeeld Zeeland). Focus en voorkom overprogrammering. Nadenken over voorzieningen en maat van voorzieningen en herverdelen. Nederland is slecht in regionale differentiatie van voorzieningen; overal moet het nu hetzelfde zijn. Krimp betekent afboeken voor gemeentelijke grondbedrijven en private grondbedrijven en slopen. In corporatieland is dit minder een probleem. In de particuliere voorraad ligt dit anders. Er zal moeten worden afgeboekt, de projectontwikkelaars moeten slikken, de corporatiesector moet slikken maar uiteindelijk zal er een vangnet (door markt en overheid) gecreëerd moeten worden voor de particuliere eigenaar. Staatsinterventie is hier wel nodig. Verder zullen de voorzieningen op een lager schaalniveau gebracht moeten worden.

Halverwege het diner wordt er een gefilmd interview met professor Martin Junkernheinrich getoond. In dit interview schetst hij de situatie in Duitsland en verkent hij mogelijke oplossingsrichtingen.

Na afloop van het gefilmde interview wil de heer de Grave graag verder praten over de noodzaak van staatsinterventie en de bestuursstructuur.

Waardebehoud van woningen is erg belangrijk. Sommigen hebben hun oudedagsvoorziening daarop afgestemd. Het is onverantwoord om dit als overheid te laten wegvallen. Een zekere daling van de prijzen is als marktgegeven normaal. In krimpgebieden ligt dit anders. Hier zal toch op de een of ander wijze iets aan gedaan moeten worden. Al was het alleen maar vanwege het signaal dat de overheid afgeeft dat een eigen woning een erg prettig bezit is. Eigen woningbezit is ook goed voor de maatschappij. Wellicht kan er nagedacht worden over een soort van garantiestelsel. Bij een waardedaling van bijvoorbeeld meer dan 25% van de waarde van een woning compenseert de overheid.

Bij dit voorstel is ook een tegengeluid te horen. Niet elk ongeluk kan worden afgeschoven op de overheid. Dan zijn er nog wel meer voorbeelden te verzinnen waar de overheid zou moeten bijspringen. Is dit niet een slechte manier van het omgaan met overheids geld? Als er al overheids geld moet worden besteed in krimp regio's dan zou het moeten gaan naar publieke voorzieningen.

Voor binnenstedelijke vernieuwing ligt dit anders. Vergelijkbaar met de jaren 70-80 waar in verpauperde gebieden particulier bezit is opgekocht, gesloopt en vervangen voor nieuwbouw. Wanneer er nu gebieden zijn die er vergelijkbaar slecht aan toe zijn, waar het leefklimaat fors wordt aangetast dan ligt er een verantwoordelijkheid voor de overheid om particuliere woningen op te kopen en het gebied te transformeren. Dit is echter wel een geheel andere invalshoek.

De overheid heeft wel een zware verantwoordelijkheid in het waardebehoud van woningen. De overheid stimuleert het bezit ervan al vanaf de jaren 50. Verder heeft de overheid hier zelf ook alle belang bij. Er ontstaat anders een negatieve spiraal omdat geldverstrekkers niet meer bereid zijn om in bepaalde gebieden

woningen te financieren waardoor de woningen alleen nog maar verder in waarde dalen en het gebied verder verpaupert.

Het kan wel interessant zijn om als overheid instrumenten in te zetten waardoor mensen in krimpgebieden een woning kunnen aanschaffen dan wel behouden. Een voorbeeld van een incentive nu is bijvoorbeeld de Starterslening van SVn om het voor meer Starters op de woningmarkt mogelijk te maken een woning te kopen. Voor krimpgebieden zouden ook hele specifieke instrumenten ingezet kunnen worden. Dat is echter wel iets anders dan een compensatie bieden voor waardevermindering van woningen.

Wellicht is het ook goed om te redeneren vanuit het bestaande. Is het erg dat corporaties maar gewoon eens aan de gang gaan en een aantal dingen doen. Er moet een beweging worden ingezet. Hulpmiddelen van Rijk, provincies en gemeenten zijn vast nodig maar we mogen er niet van afhankelijk zijn. Corporaties moeten in ieder geval aan de slag ook als de ondersteuning van overheden er niet komt.

Het is belangrijk dat particulieren, projectontwikkelaars, gemeenten en corporaties gezamenlijk optrekken (risico's delen) en ook samen de rekening betalen. Zo kan de doorstroming op gang blijven. Een mooi voorbeeld is dat er nu soms al huurwoningen op de nominatie staan om gesloopt te worden maar dat deze woningen nog meer kwaliteit in zich herbergen dan de onderkant van de particuliere woningvoorraad. Hier kan een mooie koppeling gemaakt worden. De eigenaar van de particuliere woning kan zo de woning, met meer kwaliteit, van de corporatie in bezit krijgen en de rekening hiervan wordt gedeeld. Hier wordt nu al aan gewerkt.

Overigens is het wel zo dat krimp niet eindeloos geaccommodeerd kan worden. Ook de overheid kan niet alle gaten dichten. Er wordt te weinig gekeken naar de productieve kant. De eigenheid in regio's kan meer opgezocht worden. In een enkele regio is dit lastig. Soms duurt het ook lang. Den Haag heeft er bijvoorbeeld lang over gedaan om zich te profileren op het gebied van internationaal recht. De regio's moeten dit zelf uitvinden en hiermee aan de slag gaan.

Een andere mogelijkheid is om het lokale belastinggebied uit te breiden en/of de OZB in ere te herstellen. Het is buitengewoon belangrijk dat lokale overheden er een belang bij hebben dat de waarde van het vastgoed in stand blijft. Dit kan erg helpen.

Wanneer het voor corporaties niet meer mogelijk is om een deel van hun bezit te verkopen dan zijn zij ook niet in staat om de transformatieopdracht te dragen. De mega opgave komt dan op andere borden te liggen. De interventie van overheden, banken en corporaties is hiervoor nodig en is dus niet bedoeld om de financiële private belangen van individuen te verzekeren.

Korte samenvatting van de heer De Grave: soort van consensus.¹ op 1 compensatie voor woningen gaat erg ver. Een aantal afgeleide instrumenten is zeker nodig om de zaak beheersbaar te houden. De overheid kan hier samen met andere partijen (corporaties, banken) een rol in spelen.

Betekent krimp nu ook dat we weer moeten nadenken over een aantal bestuurlijke vraagstukken. Gemeentelijke herindelingen van bovenaf of onderop, het takenpakket van Rijk, provincie en gemeenten. Is de huidige bestuurs- en bevoegdhedenstructuur adequaat bij het krimpvraagstuk?

Er zijn voorbeelden genoeg van hoe het niet moet. In Frankrijk lopen sommige delen leeg zonder dat daar beleid op geformuleerd is. Beleid is zeker nodig. Misschien zijn we ook al aan de late kant. Een woningmarktgebied heeft altijd meerdere gemeenten in zich. Er moet één gezaghebbende uitspraak zijn wat daar aan woningbouwcapaciteit en ontwikkeling mogelijk is. Vele gemeenten in regio's strijden elke dag over waar er hoeveel gebouwd mag worden. Dat kost kapitalen. Deze gemeenten moet worden opgelegd dat zij binnen een bepaalde periode overeenstemming bereiken over in- en uitbreidingsgebieden. Lukt dit niet dan grijpt de provincie in en bepalen zij.

De provincie zou hier een goede rol in kunnen spelen. Overigens is het zo dat bijvoorbeeld de provincie Groningen, via de wet op de ruimtelijke ordening, werkt met een omgevingsverordening waarbij de provincie in het uiterste geval kan bepalen wat de uitbreidingsruimte van de gemeente is. Deze bevoegdheid van de provincie kan als drukmiddel richting gemeenten werken om er zelf uit te komen. Bij het krimpvraagstuk kan de doorzettingsmacht van de provincie een goede rol vervullen.

Er is een duidelijke roep om regie op de woningmarkt. Dit is echter contrair op de discussie die momenteel in de Tweede Kamer wordt gevoerd. Daar wordt overwogen om bewoners zelf zeggenschap te geven over sloop. Er wordt een wetsvoorstel voorbereid waarbij 70% van de bewoners het eens moet zijn met een sloopbesluit. Als dat werkelijkheid wordt is regie voeren op de woningmarkt onmogelijk. Het is het één of het ander.

In Parkstad Limburg wordt gewerkt met 1 woonvisie, 1 woningbouwprogrammering, 1 sloopprogramma en 1 uitvoeringsprogramma. Dit werkt goed voor de 7 gemeenten. Alleen op de langere termijn gaat het om de herstructurering van een heel gebied. Daar heb je wellicht een andere bestuurlijke organisatie voor nodig. Er zijn echter wel veel tegenkrachten.

Het is echt nodig om na te denken over de omvang/schaal van gemeenten. Als we kijken naar de bevoegdheden van gemeenten in relatie tot een problematiek als bijvoorbeeld krimp heb je meer aan een opschaling van gemeenten dan aan doorzettingsmacht van provincies. Er zijn gemeenten die dit zelf al oppakken, zoals Zuid West Friesland. Meestal zal dit echter niet lukken zonder landelijke regie. Er is echter wel bestuurlijke durf voor nodig.

Enkele systeemveranderingen kunnen ook helpen. Nu gaat het in Nederland al heel lang over welke bestuurslaag wat te zeggen heeft. Misschien is het beter om de incentive van de economische gegevens hier meer een rol in te geven. Frankrijk is een goed voorbeeld. Die zaken die in het rijksbeleid belangrijk zijn: bundeling en regelen dat economische knooppunten goed ontsloten worden, fiscaal goed belonen. Dan zullen overheden ook veel meer genegen zijn om samen te werken. Uiteindelijk zal er ook een andere fiscale inrichting moeten komen voor de lagere overheden.

Er wordt gewezen op de actuele politieke werkelijkheid. De mogelijkheden om de bestuurlijke organisatie aan te passen, zowel in perspectief als in politieke actualiteit, lijken beperkt. Meerdere partijen staan dit alleen toe na een referendum, een andere partij bij voorkeur niet tenzij..., weer een andere partij neigt meer naar schaalverkleining. Voorstanders van aanpassing van de bestuurlijke organisatie hebben de wind dus niet mee.

In de huidige situatie met grondposities in verschillende regio's kan geen of nog maar beperkt geld worden verdiend. Hoe kun je daar als regio nu het beste mee omgaan? Samen vaststellen welke gronden goed getransformeerd kunnen worden tot groen- en speelgebieden. Dus niet in verdien capaciteit maar in kwaliteit van het gebied. De enige variant die we nu kennen is het bouwen van kantoren en woningen en het verdienen van geld. Dat kan niet overal meer. Dit moet je in regionaal verband afstemmen: waar wel verdien capaciteit en waar niet. Hier moet je het samen over eens worden. Lukt dit niet dan bepaalt de provincie.

Hoe moeilijk het ook is, dit is het moment om de bestuurlijke organisatie aan te passen. Er ligt een opgave om 35 miljard te bezuinigen. Er is ook een werkgroep Openbaar Bestuur om mogelijkheden te inventariseren. Of wel een kleiner en compacter en krachtiger regionaal bestuur of wel een herindeling naar grootschaliger gemeenten. Op de huidige manier kan het niet verder en zeker niet in krimpgebieden.

Samenvatting en slot

De heer De Grave dankt de aanwezigen voor de bijdrage. Hij vond de discussie buitengewoon inspirerend en openhartig. Het spoor van aanpassen van de bestuurlijke organisatie is erg lastig, weet hij uit ervaring. Hier kan niemand op wachten, volg ook het andere spoor. Het probleem van krimp is te ernstig om te wachten op een aanpassing van de bestuurlijke organisatie. Er zijn goede ideeën op tafel gekomen: wijze waarop je met maatschappelijke partners en partners in de samenleving moet werken, het zal met elkaar moeten gebeuren. Zie het niet alleen als een probleem maar ook als kans op ontwikkeling. Ideeën over natuur, zorg, recreatie, ruimte die ontstaat; laat bestuurders ook deze kansen verkennen.

De heer De Graaf dankt de heer De Grave voor de inspirerende leiding. Er werd fris en vrij gediscussieerd, los van bestaande kaders, en dat stelt hij erg op prijs. De gevoerde discussies kan een ieder weer meenemen in de dagelijkse werkelijkheid. Iedereen kan hier zijn bijdrage aan leveren. Dat geldt ook voor SVn. SVn is geen bepalende speler in de krimpproblematiek, maar SVn kan wel meedenken over de ontwikkeling van instrumenten zoals we dat ook gedaan hebben voor duurzaamheid, starters en leefbaarheid in oude wijken. Dat betekent dat organisaties een beroep kunnen doen op SVn niet alleen voor bestaande instrumenten maar ook om gezamenlijk denkracht te organiseren voor nieuwe instrumenten. Tot slot dankt hij een ieder voor de aanwezigheid en bijdrage.

Wanneer u meer informatie wilt over het 'diner pensant Bevolkingskrimp' of geïnteresseerd bent in andere bijeenkomsten en activiteiten van SVn staan wij u graag te woord.

SVn

T: 033 2539401

F: 033 2539424

E: info@svn.nl

W: www.svn.nl